

“УДК”

Баценко Людмила Миколаївна, аспірант, Сумський національний аграрний університет

ПРОБЛЕМИ ВІДТВОРЕННЯ ТРУДОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЕЛА

Анотація

В статті розглянуті питання відтворення, зайнятості та соціального захисту населення, що є певною мірою індикатором об'єктивних економічних процесів в Україні. Виявлені причини негативного впливу по-перше навколишнього середовища, по-друге недостатнього професійно-освітнього рівня сільського населення, по-третє недосконалого ведення аграрної політики на відтворення трудового потенціалу села. Розглянуті основні завдання та механізми змін в нових ринкових умовах. Наведені думки спеціалістів по усуненню кризового становища в соціальній сфері.

Annotation

In the article there are the considered questions of recreation, employment and social defence of population, that are to a certain extent the indicator of objective economic processes in Ukraine. Exposed reasons of the negative influencing at first of environment, secondly insufficient professionally-educational level of rural population, thirdly imperfect conduct of agrarian policy on the recreation of labour potential of village. Considered basic tasks and mechanisms of changes in new market conditions. Resulted opinions of specialists after the removal of crisis position in a social sphere.

Постановка проблеми. Важливою умовою успішного функціонування економіки України є вдосконалення діючих систем управління підприємствами, запровадження сучасних досягнень менеджменту. Усе більш очевидним стає факт, що конкурентоспроможність підприємств обумовлюється не тільки технологіями ведення бізнесу, але й етичними, культурними та соціальними чинниками. Саме вони у сприятливих умовах дають якісний імпульс для розвитку економіки, забезпечують її інтенсивне зростання. В усі часи економісти різних поглядів, шкіл і напрямів визнавали, що праця є одним із найголовніших факторів економічного розвитку. Носієм, персоніфікатором праці є людина, вона - суб'єкт господарства, репрезентант трудового потенціалу держави і нації. Саме від забезпечення умов для співпраці з персоналом та зовнішнім середовищем залежить майбутнє процвітання як великих, так і малих підприємств. У цьому контексті при з'ясуванні економічних проблем, стану і перспектив економічного зростання особливого значення набуває аналіз трудового потенціалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління персоналом багато уваги приділяється в наукових працях як іноземних фахівців, так і науковців країн СНД. Серед них можна відзначити таких:

Ф. Тейлор, А. Файоль, П. Журавльов, А. Кібанов, Г. Щокін, В. Яровий,

В. Завадський. Аналіз наукових праць зазначених авторів показав, що соціально-економічні перетворення, які відбуваються, висувають потребу у розробці та застосуванні нових підходів до оцінки й розвитку трудового потенціалу.

Ціль статті. Розглянемо трудовий потенціал України з позицій сучасного стану економічної науки, яка основний акцент робить на його демографічному вимірі, але із якнайповнішим урахуванням проблем зайнятості та соціального захисту. Ці проблеми особливо актуальні у зв'язку з глибокими кризовими тенденціями, що розвиваються в економіці, глибокими якісними трансформаціями, спричиненими переходом від командно-адміністративної до ринкової системи. Перехідні процеси в економіці найсильніше позначаються на особливостях відтворення, зайнятості та соціального захисту трудового потенціалу, що є певною мірою індикатором об'єктивних економічних процесів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Трудовий потенціал України, як і будь-якої іншої країни, є складною соціально-економічною категорією, головним компонентом якої виступають фізичні параметри відтворення населення — природної основи трудового потенціалу. Йдеться про демографічний вимір трудового потенціалу, яким останній, безумовно, не вичерпується. Відтворення населення і його трудових ресурсів — це тільки один із компонентів, хоч і дуже важливих, трудового потенціалу, який на кожному історичному етапі є втіленням усієї культури нації, держави, народу, що пройшов складний шлях свого розвитку під впливом ендегенних і екзогенних факторів. Особливо складним був процес розвитку населення і його трудового потенціалу в Україні протягом ХХ століття. Досить нагадати про демографічні наслідки першої і другої світових війн, голодомору 1921, 1932-1933, 1946-1947 років. Зниження демозростання є результатом попередніх несприятливих умов розвитку українського народу. Демографічні втрати України внаслідок колишньої несправедливої національної політики, відвертого і брутального геноциду і етноциду досі належним чином не тільки не вивчені, але ще не до кінця усвідомлені. Ці наслідки даватимуть про себе знати ще й у ХХІ столітті. Разом з тим в селі продовжується негативна тенденція по зростанню відтоку молоді із села та міграції населення працездатного віку в місто. Причинами такого явища є проблеми соціально-економічного характеру: низька заробітна плата, безробіття, значно нижчий рівень забезпечення сільських населених пунктів порівняно з містом закладами освіти, об'єктами охорони здоров'я та соціально-культурного призначення. Займаючись питаннями управління трудовими ресурсами, не можна зневажати таким фактором, як менталітет селянства та його психологія. Вивчення цих аспектів показало, що більшість селян мають бажання працювати саме в аграрному секторі. Тому вирішення соціальних проблем на селі, виробничої диверсифікації та оплати праці аграріїв стоїть

серед першочергових завдань аграрної реформи. Отже, управління трудовими ресурсами і управління економікою – це нероздільні і взаємопов'язані процеси, які в своєму розвитку забезпечують специфічний ефект системи.

Оцінка трудового потенціалу на сучасному етапі повинна враховувати його адаптивність до науково-технічної революції. Звичайно, в цьому контексті, особливого значення набуває статеві вікова структура, від якої залежить сприйняття науково-технічних нововведень. Стосовно жіночого і чоловічого населення, то протягом останнього десятиріччя між цими категоріями встановилася певна стабільність. Склалося співвідношення на користь жіночого населення, яке в силу багатьох причин слабше адаптується до науково-технічного прогресу, ніж чоловіче. Дослідження показують, що основна частина населення і його трудового потенціалу зосереджена в містах. Наведені факти, виявлені залежності не розкривають усіх причин та тенденцій розвитку демографічного компонента трудового потенціалу. Через те вони не можуть відтворити повністю складної картини розвитку трудового потенціалу, тим більше у віддаленій перспективі, незважаючи на те, що окремими фахівцями такі спроби робилися. Навіть не вникаючи в точність демографічних прогнозів, не можна не звернути увагу на те, що вони не враховують усіх чинників негативного впливу на трудовий потенціал населення. Демодослідники вдало маніпулюють статеві-віковими шкалами, не маючи змоги передбачити з належною точністю захворювання і смертність, зумовлені екологічними чинниками. У цьому зв'язку варто зауважити, що визначення кількості населення працездатного віку на той чи інший період — це ще далеко не точно розраховані трудові ресурси. Адже під впливом погіршення навколишнього середовища виникають і розвиваються хвороби, що позбавляють людей працездатності.

Відомо, що територія України перенасичена забруднювачами, вона оголошена зоною екологічного лиха. Негативні впливи для здоров'я людей різко поглибила Чорнобильська катастрофа. Економічна криза обмежує можливості протистояти впливу екосистем на відтворення трудового потенціалу нації, змушує молоду українську державу вдаватися за допомогою до світового співтовариства, яке повинно активніше сприяти виживанню української нації.

Внаслідок реформування майнових і земельних відносин відбулися структурні зміни у зайнятості сільського населення: перерозподіл робочої сили між видами діяльності. Спостерігається стійка тенденція до переміщення селян у приватний сектор. Відбуваються зміни у структурі зайнятих за статусом, що свідчить про демократизацію зайнятості: зменшується чисельність працюючих за наймом і збільшується кількість селян-підприємців. З точки зору управління трудовими ресурсами уваги потребують працівники крупних агроформувань, що представляють собою об'єкт менеджменту персоналу. Хоча аграрна реформа і створила умови для

розвитку приватного сектору, все ж більшість селян залишаються працівниками сільськогосподарських підприємств, що змінили статус і в яких змінилися умови, на яких працюють аграрії.

Реформування економічної системи та економічна нестабільність сільського господарства внесли корективи в зайнятість селян, характерним стало таке явище як безробіття. Основні причини якого є: по-перше, економічні проблеми сільськогосподарської галузі, по-друге недостатній професійний та освітній рівень працівників.

Відтворення трудового потенціалу, його зайнятість, ринок праці тісно переплітаються з поняттям соціального захисту населення. Як правило, термін "соціальний захист населення" використовується для політичних спекуляцій без належного його розуміння при поверхневому баченні соціально-економічних явищ і процесів. Найчастіше під соціальним захистом людей розуміють допомогу знедоленим, бідним, пенсіонерам і т.п. На перший погляд, це справедливо, але доволі спрощено, оскільки проблема соціального захисту стосується усіх категорій населення. Якщо трактувати трудовий потенціал держави з суспільних позицій, дбати про його кількісні та якісні виміри в контексті майбутнього нації, то потрібно соціальний захист населення трактувати розширено, тобто враховувати всі його соціальні верстви і групи. Адже тільки у цілісній їх взаємодії відтворення трудового потенціалу населення матиме сприятливі умови.

Для соціального захисту населення в Україні використовуються як успадковані від командної системи методи, так і народжені в нових умовах. Наприклад, ті, хто працює у несприятливих умовах, мають різноманітні пільги: додаткові відпустки, скорочений робочий день, безкоштовне одержання молока або інших рівноцінних харчових продуктів, доплати за умови та інтенсивність праці. Виплати на стипендії та пенсії також входять у систему заходів щодо соціального захисту населення. За соціальний захист населення повинні виступати профспілки. Деякі економісти вважають, що для усунення кризового становища в соціальній сфері, зокрема підтримання найвразливіших верств населення, потрібно:

- а) застосувати різні форми компенсації підвищення цін і обмеженої індексації;
- б) впровадити допомогу сім'ям із низькими доходами;
- в) перебудувати систему надання допомоги безробітним з метою забезпечення її суворой цільової адресності;
- г) застосувати політику лібералізації заробітної плати при обмеженні, в разі необхідності, її надмірного зростання;
- д) встановити граничні рівні бюджетних витрат на дотації цін на товари і послуги, які ще перебувають під адміністративним контролем;
- е) реформувати систему соціального страхування, поступово скасувати субсидіювання фондів соціального забезпечення, перевести їх на комерційні

засади.

Отже, при з'ясуванні особливостей і закономірностей розвитку трудового потенціалу населення потрібно враховувати якомога більше факторів, бо тільки таким чином можна пізнати всю складність об'єктивної реальності. Сучасний стан в Україні, коли говорити про населення і його трудовий потенціал, невтішний. Аналіз цього стану треба проводити, керуючись багатьма науковими принципами, обґрунтовуючи дійові заходи, спрямовані на подолання негативних тенденцій у відтворенні трудового потенціалу України.

Висновок. Відтворення трудового потенціалу сільського господарства є одним із пріоритетних завдань аграрної політики. Відтворення кількісних параметрів є проблемою соціально-демографічного характеру. Це можливе шляхом збільшення народжуваності на селі та призупинення відтоку молоді. Досягнення такої цілі можливе на основі розробки комплексної програми розвитку сільських регіонів. Це потребує удосконалення та реалізації організаційно-економічного і правового механізмів регулювання соціально-економічних процесів в сільських регіонах, забезпечення паритету цін на основі цінової політики, удосконалення фінансово-кредитного механізму, децентралізації бюджету.

Не менш важливим є проблема зайнятості населення в сільському господарстві. Для вирішення якої потрібно надати повноваження центрів зайнятості безпосередньо сільським радам, а також застосовувати систему стимулювання трудової діяльності і встановлення взаємозв'язку між нею та станом трудового потенціалу.

Управління відтворенням якісних характеристик сільськогосподарського фахівця здійснюється в освітній мережі різних навчальних закладів тому є об'єктивна необхідність збільшення інвестицій в освіту, що в свою чергу зміцнить інтелектуальний потенціал селян.

Список використаної літератури:

1. Завадський Й.С. Менеджмент. Т2.-Київ.-Видавництво Європейського університету.-2003г.-50-52с.
2. Мартинюк О.П. Передумови реформування управління трудовими ресурсами в умовах економічної передумови с/г виробництва. //Збірник наукових праць ВОАУ.-2002.-Вип.11.-178-181с.
3. Шаталова Н. Трудовой потенциал работника.- Юнити-Дана -2003.-20-25с.